

№ 48 (449)
Снежань 2012 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

Завяршэнне юбілейнага года:
вечарына ў філармоніі – **стар. 2**

Весткі з клецкіх бібліятэк:
краязнаўцы-рупліўцы – **стар. 3**

На развітанне з годам
Беларускай Кнігі: аўтографы
з аднаго музея – **стар. 5**

Ад 2012 годау = у 2013-ы

Канец года – своеасаблівая сімвалічная рыса, калі чалавек прыпыняецца ды ўзгадвае, што было цягам апошніх болей як 360 дзён, а таксама – складае планы на такі ж жыццёвы адрэзак. Вось і мы вырашылі звярнуцца да сваіх даўніх сяброў, падпісчыкаў, аўтараў з просьбаю распавесці іншым пра свае поспехі ў годзе 2012-м ды падзяліцца планами на год наступны. І сёння мы друкуем першыя водгукі нашых чытачоў. А ў наступных нумарах працягнем тэму поспехаў, няўдачаў, мараў і планаў, таму ахвочыя яшчэ могуць далучыцца да агульнае Кнігі Краязнаўства 2012 года. А ўсім, хто чытае апошні нумар 2012-га, кажам: «Да сустрэчы праз два тыдні! Шчыра зычымы вясёлых святаў і ажыццяўлення планаў на ўвесь наступны год». І няхай кола сяброў, чытачоў і падпісчыкаў нашай з вамі газеты пашыраецца!

Працяг тэмы глядзіце на старонках 2 і 3 і ў наступных нумарах.

Фота Уладзіміра ПУЧЫНСКАГА

Галіна ЗАГУРСКАЯ

У чаканні свята

Год завяршае свой бег:
Чымсьці сагрэў, абнадзеіў,
Зроблена нешта наспех,
Іных мінуць бы падзеяў...
А наваколле пле –
Часу напружаны струны...
Кожны год мае свае
Вехі, і памяць, і руны:
Нешта адпрэчыць зусім,
Нешта запіша ў скрыжальных...
Год адыходзіць. За ім –
Свята надзеяў і жалю.

Зімовыя зданкі

Мільгаюць зданямі ў вакенцы елкі –
На цягніку я з горада спяшу.
Затым іду імкліва на прасёлку,
Пакінуўшы снінелую шашу.
Марозны вечар – аж звініць ваколле,
І поўня лье лампаднае святло.
Дарога ўецца па бялюткім полі –
Вядзе мяне ў прыдзвінскае сяло.
Трывожыць цень пакінутага стога...
Яшчэ стаіць наперадзе асець –
Яна чарнее змрочна ля дарогі,
І на яе мне лепей не глядзець...
Праходжу міма: чысь крокі чую...
О, Божа мілы! Хто гэта і дзе?
Іду шпарчэй – пабегчы на'т хачу я –
І той паскорыў крок – услед ідзе.
Вось-вось і сэрца выскачыць, здаецца.
Асець мінула – той, чужы, адстаў...
А поўня з неба весела смяецца:
«То ж гэта рэхам вецер папужай».

Навагодня

Падсумоўвае рахунак
Год напрыканцы пласцінкі...
Налівайма ў кубкі трунак,
Каб лягчэй было пльвіці нам
Па жыцця шалёных хвалях
Праз святло і страхі грому,
Каб усе шляхі вярталі
Непазбежна нас дадому!..
Надыходзяць свята чары –
Года новага дарунак.
Каб ён споўніў нашы мары,
Налівайма ў кубкі трунак!

На тым тыдні...

* **17 снежня** ў Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва адбылося адкрыццё выстаўкі арт-аб'ектаў і інсталляцыяў з лямпу і святла «На-ПраСьвет». Праект дазваляе паіншаму зірнуць на архаічны матэрыял – лямец і традыцыйную тэхналогію – валянне. У выстаўцы і суправаджальных мерапрыемствах прынялі ўдзел беларускія калядны мастакі і майстры: А. Араіс, Л. Дамнянкова, Н. Аждзер, В. Багачова і інш. Выстаўка працуе да 6 студзеня.

* **18 снежня** ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры сумесна з Інстытутам нямецкіх даследаванняў і Беларускім дзяржаўным універсітэтам культуры і мастацтваў зладзілі свята «Беларуска-нямецкія Каляды». У праграме прадставілі беларускі калядны абрад, паспявалі песні, прадэманстравалі калядныя гульні, абмяняліся падарункамі.

* **18 снежня** ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа НАН Беларусі прайшоў ўрачыстае мерапрыемства «Каледзкая беларускай навукі», прысвечанае

Году кнігі ў нашай краіне. Яго ўдзельнікамі былі вучоныя НАН Беларусі, творчы калектыў выдавецкага дома «Беларуская навука».

Да святочнага дня падрыхтавалі выстаўку «Год кнігі Выдавецкага дома «Беларуская навука»», на якой прадстаўлена каля 100 навуковых і навукова-папулярных выданняў, што пабачылі свет сёлета.

* **18 снежня** ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь адкрылася фотавыстаўка, прысвечаная 100-годдзю з дня нараджэння фатографа, ваеннага карэспандэнта, заслужанага журналіста Беларусі Аляксандра Дзітлава (1912–2009).

На ёй выкарыстаныя матэрыялы з фонду Нацыянальнага гістарычнага музея, Беларускага дзяржаўнага архіва кінафотафонадакументаў, асабістага архіва дачкі фатографа Вольгі Дзітлавай.

* **18 снежня** ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы прэзентавалі кнігу «Янка Купала. «Мне сняцца сны аб Беларусі...»», прымеркаваную да 130-годдзя народнага паэта. Кніга выйшла ў серыі «ЖЗЛБ» у выдавецтве «Мастацкая літаратура». Укладальнік – Галіна Шаблінская.

* **19 снежня** ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры ў рамках культурна-адукацыйнага праекта «Кніжныя навінкі» адбылася прэзентацыя кнігі Ірыны Багдановіч «Душа лістападу».

У кнізе вершаў – паэтычны роздум аўтара аб сутнасці творчасці і чалавечага быцця ў няпростым і зменлівым часе, аб тых вечных духоўных арыенцірах, якія задаюць высокі нябесны вектар зямному чалавечаму існаванню, аб незгасальных патрыятычных ідэалах, што асвятляюць сувязь чалавека з роднай зямлёй і яе гісторыяй.

* **20 снежня** ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адсвяткавалі юбілейны вечар, прысвечаны 90-годдзю з дня выхаду ў свет першага нумара часопіса «Польмя».

Часопіс – найстарэйшае літаратурна-мастацкае і грамадска-палітычнае выданне нашай краіны, у стварэнні якога непасрэдным удзел прымалі народныя песняры Янка Купала і Якуб Колас.

З нагоды юбілею НББ падрыхтавала кніжна-ілюстрацыйную выстаўку «Польмя» – этапы творчага стаўлення, якая раскрывае змест часопіса з першага нумара 1922 года да апошняга.

* **21 снежня** ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа НАН Беларусі адбылася прэзентацыя новых выданняў: «Беларуска-рускі слоўнік» (у 3 т.) і «Руска-беларускі слоўнік» (у 3 т.).

Слоўнікі падрыхтаваныя НАН Беларусі ў адпаведнасці з Законам Рэспублікі Беларусь «Аб Правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі».

«Беларуска-рускі слоўнік» пад рэдакцыяй Кандрата Крапівы выйшаў у свет 50 гадоў таму. Выданне 2012 г. максімальна поўна адлюстроўвае сучасны стан лексічнага фонду дзвюх моваў. 10-е выданне «Русско-беларускага слоўніка» і 4-е выданне «Беларуска-рускага слоўніка» выйшлі пад рэдакцыяй члена-карэспандэнта НАН Беларусі, доктара філалагічных навук А. Лукашанца.

Да імпрэзы супрацоўнікамі бібліятэкі падрыхтаваная выстаўка «Гісторыя і сучаснасць беларускага мовазнаўства ў выданнях Інстытута мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы НАН Беларусі». Экспазіцыя з фонду ЦНБ НАН Беларусі ўключае слоўнікі, моўныя атласы, энцыклапедыі, вучэбныя дапаможнікі, даведнікі і іншыя выданні.

Іх зоркі свецяць неабьякавым

Цягам года краіна адзначала 130-годдзе з дня нараджэння славетных песняроў зямлі беларускай – народных паэтаў Беларусі Янкі Купалы і Якуба Коласа. Культурна-паэтычнай юбілейнага года стала ўрачыстая музычна-паэтычная вечарына, што прайшла ў сталічнай Беларускай дзяржаўнай філармоніі 15 снежня.

Святочныя мерапрыемствы пачаліся ў фае, дзе былі разгорнутыя музейныя экспазіцыі, выстаўка-продаж дру-

ных навук, член-карэспандэнт НАН Беларусі Аляксандр Лукашанец. Юбілей песняроў ён аднёс да знакавых падзеяў сярод мерапрыемстваў года і заўважыў, што зоркі іх таленту ўзышлі на небе беларускага адраджэння і сёння свецяць усім, хто неабьякавы да таго, што робіць нас беларусамі, адметнымі ў свеце, прымушае нас задумацца, хто мы, адкуль і якія будзем і застаемся ў памяці нашчадкаў.

Міністр культуры Рэспублікі Беларусь Барыс Святлоў падвёў вынікі юбілейнага года і адзначыў, што святы і падзеі па ўшанаванні памяці народных песняроў працягнуцца. Сярод іншага – усталяванне мемарыяльных дошак Коласу і Купалу ў Вільні, дошкі Купалу ў Рызе. Міністр выканаў таксама ганаровую місію па ўручэнні падзячных лістоў ад старшыні Рэспубліканскага аргкамітэта па святкаванні 130-годдзя з дня нараджэння народных паэтаў Беларусі Янкі Купалы і Якуба Коласа, намесніка прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь Анатоля Тозіка Уладзіміру Місько – старшыні Стаўбцоўскага райвыканкама за вялікую працу па ўшанаванні памяці Коласа на яго радзіме, дырэктарам Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа Зінаіда Камароўскай і Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы Алене Ляшковіч, прафесару, члену-ка-

рэспандэнту НАН Беларусі Міхаілу Мушынскаму за значны ўклад у навукова-даследчую працу па вывучэнні творчай і жыццёвай спадчыны Коласа. За актыўную папулярызацыю творчасці Коласа ў Санкт-Пецярбургу і ўмацаванне літаратурных беларуска-расійскіх сувязяў ўзнагароджаны граматай намеснік старшыні грамадскага аб'яднання «Беларуска-расійскае братэрства», сябра Саюза пісьменнікаў Расіі Андрэй Антонаў. Падзячныя лісты атрымалі таксама дырэктар Літаратурнага мемарыяльнага музея А. Пушкіна Таццяна Міхнёва, начальнік аддзела культуры Маладзечанскага райвыканкама Аляксандр Рамановіч, дырэктар музея

Прывітанне гасцей у фае

эты. Свае паэтычныя прысвячэнні народным паэтам прачыталі лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, галоўны рэдактар часопіса «Полымя» паэт Мікола Мятліцкі, галоўны дырэктар радыёстанцыі «Беларусь» паэт Навум Гальпяровіч.

Палым'яныя Купалавы і Коласавы словы агучылі народны артыст СССР і Бела-

нала мастацкі кіраўнік паэтычнага тэатра аднаго акцёра «Зьніч» Галіна Дзягілева.

Канцэртная частка вечарыны прайшла з удзелам Нацыянальнага акадэмічнага народнага хору імя Г. Цітовіча пад кіраўніцтвам Міхаіла Дрынеўскага. Спявалі Пётр Елфімаў, Дзмітрый Качароўскі, Ірына Дарафеева, Ганна Благава і інш. Парадавала «дзіцячая старонка» вечарыны, дзе выступілі маленькія танцоры аматарскага заслужанага калектыву «Ровестник», салістка Саша Няхай і чытальнікі – Марыян Табір, які бліскуча выканаў байку Купалы «Два мужыкі і глушца», і Улада Грэкава з вершам Коласа «Песня аб вясне». Завяршылі канцэртную праграму артысты Беларускага дзяржаўнага ансамбля «Песняры».

Паводле задуму рэжысёра канцэрта Ніны Восіпавай, павінна была адбыцца «размова» нашых песняроў з нашчадкамі. Сваю неабьякаваць даказалі тыя, хто прыйшоў на вечарыну. Пустыя ж крэслы ў зале даказваюць, што ёсць і іншыя, да прыкладу – Беларускае тэлебачанне.

Наш кар.
Фота

Наталі КУПРЭВІЧ

Г. Дзягілева

каванай прадукцыі, выстаўка кніжных ілюстрацыяў народнага мастака Беларусі Васіля Шаранговіча, тут жа выступалі народныя ансамблі «Коласавы землякі» і «Сакавінскі». Распачалі ўрачыстасці кіраўнікі музеяў Коласа і Купалы Зінаіда Камароўская і Алена Ляшковіч. Потым дзейства перамясцілася на сцэну Вялікай залы філармоніі.

Пра значнасць творчасці і ўклад Янкі Купалы і Якуба Коласа ў станаўленне і развіццё беларускай літаратуры і літаратурнай мовы, умацаванне дзяржаўнасці і нацыянальнай свядомасці распавёў доктар філалагіч-

«Дзіцячая старонка» вечарыны

Купалы ў Пячышчах (Рэспубліка Татарстан) Ірына Абызава.

У канцэрце-вечарыне прынялі ўдзел найлепшыя драматычныя артысты, музычныя калектывы і выканаўцы. Выступілі ганаровыя гасці, навукоўцы і беларускія па-

русі Генадзь Аўсяннікаў, народны артыст Беларусі Віктар Манаеў, сын Якуба Коласа доктар тэхнічных навук Міхась Канстанцінавіч Міцкевіч, якога прывіталі асабліва цёплымі апладысмантамі. Тэатралізаваны эпізод з мнагаспектакля «Сон на кургане» выка-

Ад 2012 года – у 2013-ы

Год прайшоў, збольшага, у звычайнай паўсядзённай працы. Кіраваў (сумесна з Мікалаем Піваварам) дзейнасцю клуба «Краязнавец», які ўжо не першы год дзейнічае на гістарычным факультэце Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П.М. Машэрава. Была магчымаць парадавацца поспехам студэнтаў, якія даследуюць гісторыю Віцебшчыны пад маім кіраўніцтвам. Так, Ганна Шышкова выдатна абараніла дыпломную працу, прысвечаную гісторыі віцебскага Маркава Свята-Троіцкага манастыра, цяпер працягвае даследаванне ў магістратуры.

Удзельнічаў у арганізацыі трох навуковых канферэнцыяў, якія прайшлі ў нашай установе адукацыі (прысвечаных вайне 1812 года, партызанскаму падпольнаму руху на Віцебшчыне пад час Вялікай Айчыннай вайны, ахове гісторыка-культурнай спадчыны і развіццю культурнага турызму). Разам

з сааўтарам Дзянісам Юрчаком прывялі ў родным універсітэце і Полацкім педагагічным каледжы прэзентацыю

кнігі «История путешествий и туризма», якая выйшла напрыканцы 2011 г. Унёс сваю лепту ў абарону ідэі ўсталявання ў Віцебску помніка князю Альгерду, які пакінуў станоўчы след у гісторыі горада. Цяпер займаюся вывучэннем вобраза Альгерда ў беларуска-літоўскіх летапісах.

Яскраваю падзеяй стала сакавіцкая аднадзённая экспедыцыя з М. Піваварам, Д. Юрчаком і яго сястрой Юліяй, студэнткай-архітэктарам, у в. Мазалава, дзе даследавалі сядзібны дом пачатку XIX ст. віцебскага віцэ-губернатора і вядомага літаратара Ігнація Манькоўскага. Дарэчы, з'яўленне маэнтка, што меў назву «Мілае», звязанае з рамантычнай гісторыяй, пра якую можна даведацца, напрыклад, з кнігі «Віцебскі раён: краязнаўчыя нарысы» (Мінск, 2008).

Шмат станоўчых уражанняў пакінула і летняя вандроўка са студэнтамі ў Гродна, дзе цудоўную экскурсію для нас правяла Таццяна Касатая, у мінулым – мая дыпломніца, а сёння – краязнаўца

і супрацоўніца адной з гродзенскіх турфірмаў.

У наступным годзе планую сканцэнтравана на даследаванні мінуўшчыны роднага гістарычнага факультэта, які бярэ пачатак з 1918 г. і з'яўляецца старэйшым у краіне (праўда, існаваў з перапынкамі). У розныя часы ў нашай установе выкладалі такія выдатныя гісторыкі, як А. Сапуноў, П. Ардашаў, У. Перцаў, М. Кочатаў, М. Фрыдман, Н. Дарафеева, М. Рыўкін, таму гэтая тэма, безумоўна, заслугоўвае пільнай увагі.

Жадаю чытачам у новым годзе верыць, любіць, тварыць! Болей сонечных дзён і шчырых, добрых людзей побач!

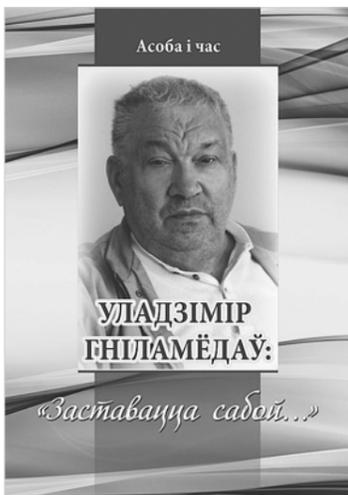
З павагаю,

загадчык кафедры
гісторыі Беларусі ВДУ
імя П.М. Машэрава,
кандыдат гістарычных навук,
дацэнт
Анатоль ДУЛАЎ

Заставацца сабой

26 снежня адзначае 75-годдзе з дня нараджэння выдатнага беларускага пісьменніка, літаратуразнаўца і літаратурнага крытыка, доктара філалагічных навук, прафесара, акадэміка Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Уладзіміра Гніламёдава. Да гэтай даты выдавецтва «Чатыры чвэрці» выдала кнігу «Заставацца сабой» у серыі «Асоба і час», прысвечаную яго дзейнасці.

Кнігу склалі артыкулы, рэцэнзіі і нарысы, што друкаваліся ў беларускіх, рускіх і ўкраінскіх выданнях, аўтары тэтных крытыкаў і літаратуразнаўцаў, пісьменнікаў і журналістаў, старонкі інтэрв'ю з У. Гніламёдавым, эпістальныя матэрыялы і інш., якія выяўляюць духоўна-філасофскія і сацыяльна-маральныя асновы і прынцыпы яго жыцця і творчасці.

Адкрываецца кніга расповедам У. Гніламёдава «З таго, што помніцца і што думаецца», дзе ён піша пра родную вёску Кругель, сваё дзяцінства, узгадвае настаўнікаў, сяброў і знаёмых, дзеліцца з чытачом сваімі поглядамі на навуку, літаратуру і жыццё.

Фрагмент з кнігі будзе апублікаваны ў адным з бліжэйшых нумароў.

Наш кар.

Ад 2012 года – у 2013-ы

Мая прафесія непазрэдна звязаная з краязнаўствам. Сабраць і захаваць для будучых пакаленняў багатую матэрыяльную і духоўную культуру краю, непаўторнасць кожнага яе куточка, выратаваць унікальны матэрыял, сістэматызаваць яго, зрабіць даступным кожнаму карыстальніку – угэтым сэнс краязнаўчай дзейнасці нашай Іўеўскай цэнтральнай раённай бібліятэкі, якую я ўзначальваю.

2012 год быў насычаным значнымі краязнаўчымі падзеямі ў жыцці нашай установы. Шматгадовая даследчая і пошукавая дзейнасць супрацоўнікаў дала магчымасць выйсці ў свет брашуры «Іўе: гісторыя, падзеі, людзі», якую з цікавасцю чытаюць нашы наведнікі. Іўеўшчына – край з багатай гісторыяй і традыцыямі. Ва ўсе часы на яе тэрыторыі ў згодзе жылі людзі розных нацыянальнасцяў і веравызнання. З гэтай нагоды прайшло Свята горада, на якім быў адкрыты памятник знаку гонар дзядзькі і адзінства канфесіяў Іўеўшчыны, што дало магчымасць сабрацца вялікай колькасці землякоў і сяброў роднай старонкі.

У рамках свята намаганнямі супрацоўнікаў бібліятэкі праведзеная навукова-практычная краязнаўчая канферэнцыя «Іўеўская зямля – сусор'е народаў, рэлігій і культур», удзельнікамі якой былі навукоўцы, святары розных канфесіяў, мясцовыя краязнаўцы, а таксама замежныя госці, якім неаб'якава гісторыя нашага прыёманскага краю.

Бібліятэка прыняла ўдзел у XX Рэспубліканскім конкурсе «Бібліятэка – асяродак нацыянальнай культуры», на які быў прадстаўлены летапіс «Бібліятэкі раёна: падзеі, дакументы, асобы». На працягу года вялася вялікая даследчая праца, за што калектыў атрымаў заахвочвальную прэмію. Дзякуючы гэтай працы папоўніўся новымі экспанатамі, дакументамі і матэрыяламі музей бібліятэчнай справы, які дзейнічае пры нашай установе.

Што датычыцца планаў на 2013 год, то яны ў нас вялікія. Мы маем намер працягнуць рэалізацыю праекта «Прыгарніся да родных вытокаў», як заўсёды, будзем прымаць удзел у конкурсах і акцыях, праводзіць шэраг розных мерапрыемстваў і працаваць на карысць нашых наведнікаў.

Жадаю ўсім, каб праца прыносіла радасць, добры настрой і задавальненне. Моцнага здароўя, новых прыемных сустрэчаў, цікавых падзеяў і дабрабыту!

Святлана МІРОНЧЫК

Зямля бацькоў – твая зямля

Адраджэнне нацыянальнай спадчыны з'яўляецца сёння адной з найбольш важных задачай грамадства. Любоў да роднай мовы, роднага краю, Бацькаўшчыны адлюстроўваецца ў веданні літаратуры, гісторыі, культуры, побыту мясцовасці.

У вывучэнні ўсяго гэтага вялікую ролю адыгрывае бібліятэка. Вось і супрацоўнікі Клецкай дзіцячай бібліятэкі разумеюць, як важна ведаць кожнаму, асабліва маладому пакаленню, свае карані, гісторыю роднага краю і яго культуру. Краязнаўчая праца сёння – адзін з найважнейшых напрамкаў дзейнасці дзіцячай бібліятэкі.

Бібліятэка займаецца рэалізацыяй раённай праграмы «Зямля бацькоў – майго жыцця крыніца», разлічанай на 2011–2015 гады. Яе мэтай з'яўляецца пошук і збор краязнаўчых матэрыялаў, вывучэнне гісторыі роднага краю, выхаванне пачуцця патрыятызму і гонару за сваю зямлю, арганізацыя і правядзенне масавых мерапрыемстваў. Аформлены ў бібліятэцы кніжныя выстаўкі і тэматычныя паліцы «Беларусь – старонка мая», «Мілы кут маіх дзядоў», «Радзімы родны крайвід», «Квітней, мая зямля!» прывабліваюць карыстальнікаў цікавымі і актуальнымі матэрыяламі. Пастаянна абнаўляецца краязнаўчы куток «Край мой Клецкі, мой адзіны – ад калыскі дарагі», дзе прадстаўлена самая цікавая інфармацыя аб нашым краі. Насычаны рознымі матэрыяламі і раздзел «З глыбі вякоў». Асабліва цікавым з'яўляецца фотаальбом «Вандроўка па родным горадзе», дзе ў раздзеле «Гонар і павага славытым землякам» размешчаныя матэрыялы аб людзях, якія ў свой час сумленнай працай усаўлялі родны край.

Не застаецца па-за ўвагай бібліятэкі ваенная старонка гісторыі Клецчыны. У тэматычнай папцы «Праз іх лёс прайшла вайна» змешчаны матэрыял пра падзеі Вялікай Айчыннай вайны на тэрыторыі Клецкага раёна: дзейнасць атрада «Сокалы» пад камандаваннем К.П. Арлоўскага, падпольнай камсамольскай

Бібліятэкары заўсёды радыя наведнікам

арганізацыі вёскі Шчэпічы, пра спаленую разам з жыхарамі вёску Колкі, жудаснае знішчэнне яўрэйскага сельніцтва Клецка, пра воінаў-землякоў і вызваленне горада.

Клецкая зямля багатая на таленты. Прадметам нашага гонару з'яўляецца, безумоўна, Уладзімір Дамашэвіч, адзін са старэйшых беларускіх празаікаў, і Леанід Галубовіч, добры паэт. У іх вучацца працаваць са словам самадзейныя аўтары, сябры літаратурнага аб'яднання «Голас» пры раённай газеце «Да новых перамог». На выстаўцы «Літаратурная Клецчына» прадстаўлены калектыўны зборнік «голасаўцаў» «Валошкі ў жыцце», зборнік Ліліі Мялешка «Зялёная зорка», Аляксандра Жукоўскага «Ні хвіліны ні адной не тлець», Святланы Стромскай «Ты паслухай, зямля Беларуская...» і інш.

над крымчакамі ў 1506-м. Чытач даведаецца пра клецкія старонкі ў біяграфіі Сымона Буднага і славытага роду Радзівілаў, пра рэформы каралевы Боны Сфорца і знаходжанне ў Клецку Карла XII, пра паўсядзённае жыццё нашых продкаў.

Для прапаганды мінулага і сучаснага роднага краю актыўна выкарыстоўваецца кніжны фонд. Праведзеная арганізацыйная праца па выдзяленні краязнаўчай літаратуры з агульнага фонду дае магчымасць хутка і аператыўна задавальняць запыты карыстальнікаў бібліятэкі.

Далучэнню да гісторыі і культуры роднага краю спрыяюць і выступленні супрацоўнікаў бібліятэкі з гутаркамі-аглядамі на мясцовым радыёвяшчанні: «Зямля бацькоў нашых», «Славытыя імёны зямлі Клецкай», «І ажываюць гісторыі старонкі», «Лёс у гісторыі: Сымон Будны».

Зямля бацькоў, зямля, дзе чалавек зрабіў свае першыя крокі, яна мае асаблівае значэнне, прывабнасць, чароўную сілу. І хай яна будзе самай дарагой, самай блізкай для нашых юных чытачоў.

«Што новага напісалі пра наш раён?»

Таццяна КАСЦЮК,
загадчыца
Клецкай дзіцячай
бібліятэкі

130 гадоў Якуба Коласа Янкі Купалы

Купалаўска-коласаўскі краязнаўчы трыпціх

3. Ракаўскія сцяжыны песняроў¹

Адна з сённяшніх ракаўскіх вуліцаў, якая носіць імя Янкі Купалы, злучыла колішнюю вёсачку Паморшчыну з мястэчкам Ракаў. А ці наведваў пясняр тую мясціну? Пра гэта – крыху пазней...

Што да Якуба Коласа, то не толькі яго блізкіх родзічаў, але і самога аўтара «Новай зямлі» даволі часта бачылі на Ракаўшчыне з пачатку 1950-х гадоў да самай яго смерці ў жніўні 1956-га. Мой бацька Пётр Іосіфавіч, у тыя гады рахункавод мясцовага калгаса, расказваў, як сустрэўся з Канстанцінам Міхайлавічам у бузунёўскага каваля Букрэя (суседняя вёска Бузуны знаходзіцца за 5 км ад Ракава). Народны паэт прасіў тады каваля выкаваць яму сякерку, каб зручна было хадзіць у лес. Пазней, як казаў бацька, Якуб Колас не толькі добра заплаціў (ажно 100 рублёў «адваліў»!), але і стаў браць да сябе ў Мінск у якасці хатняй прыслугі кавалёвых дочак. «Возьме, а праз некаторы час замуж выдасць, пры гэтым пасаг добры дасць... Так усё тых і вывёў у людзі».

Хочацца прывесці тут і словы ўспаміны нашага земляка заслужанага артыста Беларусі, колішняга дырэктара Віцебскага дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа Рыгора Шацькі. Карэспандэнт «Звязды» сустрэўся з ім у 2001 годзе, калі тэатру споўнілася 75 гадоў. Да свайго юбілею тэатр паставіў спектакль «Зямля» паводле слаўтай «Новай зямлі», дзе Р. Шацька іграў галоўную ролю. Вось невялікі ўрывак з газетнага інтэрв'ю:

«Карэспандэнт: *Досыць сімвалічна: дырэктар тэатра імя Якуба Коласа іграе самога Якуба Коласа.*

Р. Шацька: *Многія сцвярджаюць, што я вельмі падобны да яго.*
Карэспандэнт: *Сапраўды, магу пацвердзіць!*

Р. Шацька: *Я пачаў дапытвацца ў свайго радні, у бабуль-дзядоў, чаму так. Бацька раскажаў: Колас кожную раніцу калісьці за-*

ходзіў да майго дзеда – у яго была дача ў Палачанцы пад Мінскам, а хутар майго дзеда знаходзіўся побач. Дзед трымаў 40 калод пчол – кожную раніцу Колас заходзіў, ласаваяў мёдам, выпіваў чарачку самагонкі... Нават ёсць у яго радкі:

*І Шацька мёдам пачастуе,
І чарку поўную налье...*

Гэта пра дзеда... Дарэчы, дужа не любіла Коласа мая бабуля – таму што “зранку спорціць чалавека, а сам пайшоў у бярэты свайго” (смяецца)» («Звязда». 2001, 21 лістапада).

Сапраўды, недзе на пачатку 1950-х Якуб Колас наняў пад лепшча ў недалёкай ад Ракава Палачанцы крайнюю ад дарогі хату калгасніка Мікалая Фёдаравіча Букрэя (1916–1983). Хату тады толькі што пабудавалі.

А летавалі тут некалькі гадоў запар сыны Якуба Коласа Даніла і Міхась са сваімі сем'ямі. Міхась Канстанцінавіч прыгадвае, што Якуб Колас прыязджаў у Палачанку, любіў хадзіць па лесе, збіраць грыбы, якіх у тыя часы «было тут процьма». Летам 2002 года, збіраючы матэрыял па літаратурным краязнаўстве, я наведваў Палачанку. Як аказалася, маладыя гаспадары хаты сын Мікалая Фёдаравіча Уладзіміраўна, тым больш іх дачка Таццяна ведалі пра «дачнікаў» толькі па сямейных пераказах. Затое сусед, колішні млынар Фёдар Мікалаевіч Юрынок добра помніў і сыноў паэтавых, і яго нявестак, дый самога Канстанціна Міхайлавіча.

– Якуб Колас часта раніцай заходзіў у млын – пагутарыць са мной, з ваколлічымі сялянамі і... узважыцца. У мяне стаялі вялікія вагі, на якіх я важыў збожжа і змолатую муку, вась на іх становіўся паэт, і я яго ўзважваў, – прыгадваў Фёдар Мікалаевіч. – У Якуба Коласа было хворае сэрца і, як ён казаў, урачы раілі яму сачыць за вагой цела. Калі трохі худнеў – радаваўся, калі хоць крыху паўнеў – азмрочваўся.

Млына, што стаяў на беразе невялікай рачулки Палачанкі, даўно няма. Якуб Колас любіў пасядзець з вудачкай, пахадзіць з кавенькай яго берагамі.

Пра Якуба Коласа стары млынар згадваў з выразнай павагаю. Як пра

ганаровага сталічнага субсяседніка, які, аднак, ніколі не паказваў сваю перавагу над іншымі. Як пра чалавека з тыповай сялянскаю псіхалогіяй, частага і жаданага госця ў Палачанцы.

– Стала ў Палачанцы не жыць, часцей на некалькі дзён завітаў. Да яго сюды прыязджалі пісьменнікі. Помню Лужаніна, Калачынскага... Адночы застаўся на тыдні два. Тады яго тут наведваў Уладзімір Дубоўка – высокі, шыракаплечы, з доўгай барадою.

Чым прывабіла Якуба Коласа пасляваенная Палачанка? Мясціна – прыгожая, лясная, грыбная, прычым зусім недалёка ад Мінска. Да ўсяго, Ракаў і яго ваколіцы – гэта

лаеўна Більман-Савельева аказаліся словаахвотлівымі суразмоўцамі. Хата іх стаіць пры самай шашы Мінск–Гродна. Калі нагледзелі родзічы Янкі Купалы, хату толькі што пабудавалі. У гаспадарцы былі карова, свінні, куры, гусі... А калі чаго не хапала – побач, у Міжрэччы, масласырзавод (на ім, дарэчы, працаваў гаспадар хаты), а за чатыры кіламетры – Ракаў: крамы, кірмаш...

Перад паездкай у Міхалова я сустрэўся ў Мінску з пляменнікамі Янкі Купалы Уладзіславам Юльянавічам і Ядвігай Юльянаўнай Раманоўскай. Ім час тады ўжо адлічваў па васьмым дзясятку, але памяць у абодвух была проста выдатнай. Яны з захапленнем успаміналі летаванне ў ваколіцах Ракава, прагукі заліўнымі лугамі ўздоўж Іслачы (мясцовая назва – Лукі), паходы ў грыбы і ягады, цёплыя ўзаемаадносінны з міхалоўцамі. Ядвіга Юльянаўна пераказала, як у годзе ў Радашковічах з вялікім трыумфам прайшоў спектакль па п'есе «Паўлінка». Іван Дамінікавіч з сястрой Леакадзіяй не засталіся на шыкоўным балі з той нагоды, а нанялі гарцука (таннага балагола) і праз Ракаў паехалі ў Нешату, што каля Рубяжэвічаў, – абрадаваць гэтай навіною бабцю Кацярыну з Шаблюўскіх і родных дзядзькоў Міхала, Антонія і Франца. Расказала Ядвіга Юльянаўна і пра тое, як у кастрычніку 1939-га праз Ракаў і паўз Міхалова ехаў Янка Купала ў Беласток на знакамітае пасяджэнне Народнага сходу, на якім прымалася просьба-заява аб далучэнні Заходняй Беларусі да БССР. У Беласток народны паэт ехаў на «эмцы», з Беластока – на шыкоўным «Шэўрале», падараваным яму беластачанамі...

Уладзіслаў Юльянавіч таксама прыгадаў выпадак – як яны з Браніслава Сямёнаўнай хадзілі на Ракаўскі кірмаш купляць карову. І вельмі ўдала купілі яе, хоць і не былі ў гэтым «спецамі»...

Браніслава Сямёнаўна Більман добра помніла прыезды ў Міхалова «Купаліхі» – Уладзіславы Францаўны, жонкі Янкі Купалы.

– Бывала, прыедзе, возьме мяне пад руку і кажа: «Пойдем прагуляемся». Паходзім мы каля Іслачы, па лузе, па лесе. А потым яна будзе казаць: «А цяпер давай паямо». Любіла надта нашу мясцовую вэнджанку – паляндвіцу, кумпяк, вэнджаную каўбасу. Цяпер няма, а тады хапала... Я, бывала, ёй і з сабою дам. Дзякавала шчыра. Добры чалавек быў! Вясель! Аднаго разу цэлы адрэз на паліто маёй Галіне падарыла. А быў і такі смешны выпадак. Неяк яна прыехала з Мінска, з пакункамі ў абедзвюх руках заходзіць у хату, ды забылася пра парог і – распягнулася на ўсю падлогу. Па падлозе разляцеліся пакункі, шыкоўны пірог. Другая пачала бзлавацца, абвінавачваць сябе ці іншых. А яна ляжыць на падлозе, грузная, непаваротлівая, і смяецца: «Вось і прыехала, вось і прывіталася! Так і трэба падхаліму!»

Успаміны, згадкі... Адзін след, другі, трэці... А там, глядзіш, ужо і сцяжыны праляглі. Ракаўскія сцяжыны песняроў.

Вячаслаў РАГОЙША

¹ У скароце.

У беларушчыне – натхненне

Лідар гурта «Znich» – пра тату і музыку

Алесь Таболіч – чалавек, які пашырае межы традыцыйнай беларускай культуры. Лідар раган-гурта «Znich» цягам шаснаццаці гадоў, майстар тату і дызайнер – ён ва ўсім натхняецца беларушчынай. Алесь працуе мастаком у мінскім тату-салоне «У лісіцы». Мы сустрэліся з ім на ягоным працоўным месцы, каб пагутарыць не толькі пра музыку, але і пра такую спецыфічную рэч, як арнаментальная татуіроўка, распавёў суразмоўца таксама аб планах выдаць кнігу пра «Znich».

– Алесь, Вы займаецеся беларускім татуяваннем. Наколькі сёння вялікі попыт на такога кшталту паслугу?

– Сёння, як ніколі, вялікі попыт. Беларуская арнаментальная татуіроўка цяпер вельмі запатрабаваная, і я, можна сказаць, быў першым, хто пачаў рабіць і папулярываць яе. Сабе такую татуіроўку я зрабіў прыкладна ў 2006 годзе. І тады гэта было альтэрнатывай таму, што звычайна рабілі ў мінскіх тату-салонах. Цяпер жа гэта ў нейкім сэнсе стала папсой. Да сённяшняга дня ў мяне замаўлялі арнаментальнае тату з паўсотні чалавек.

– Што для вас нацыянальнае тату?

– Гэта яшчэ адзін з носьбітаў беларускай культуры. Такі малюнак на целе падкрэслівае не нейкія ідэалагічныя ці палітычныя перакананні, а прыналежнасць – гэта як код. Цябе могуць убачыць і пазнаць у іншай краіне. Ты – беларус і носіш сваю семантыку, сваю культуру. Для мяне мае татуіроўкі – мае аб'ярагі.

– Нацыянальнае тату, якое Вы можаце зрабіць, не абмяжоўваецца арнаментом?

– Вядома, не. Напрыклад, да мяне звярнуўся даўні знаёмы, які хацеў сабе тату з беларускай гістарычнай сімволікай, маўляў, каб падкрэсліць сваю нацыянальную ідэнтычнасць. Я прапанаваў больш цікавы варыянт – скарынаўскую графіку: «Сонца і паўмесяц» – гэта аўтарская манаграма нашага першадрукара.

– Алесь, калі прыйсці да Вас у салон, нацыянальную татуіроўку можна знайсці ў каталогах?

– Не, у каталогах няма. Я пачаў рабіць яе сваім знаёмым, потым знаёмым знаёмых, і так гэтае кола пашыралася. Дарэчы, у інтэрнэце можна знайсці мае працы. Сёння я хачу абагуліць ужо зробленае і неяк папулярызаваць гэтую ідэю. Думаем выдаць кніжку, балазе, ёсць зацікаўленыя, здольныя дапамагчы людзі. Магчыма, у наступным годзе гэта і здзейснім. Распавядзем пра нараджэнне арнаментальнага тату, пра кельцкі арнамент, мексіканскія трайблы. Важна данесці думку, што гэта не проста арнамент, а штуршок да самаспазнання. Растлумачыць, якое значэнне мае арнаментальнае тату для беларусаў і іх нацыянальнай культуры.

– Дарэчы, калі мы загаварылі пра бліжэйшыя планы: гурт «Znich» летась адзначыў сваё п'ятнаццацігоддзе, і адмыслова да юбілею быў выдадзены альбом «Мроя». Што цяпер адбываецца з калектывам?

– Цяпер мы пачалі рабіць новую праграму, але паціху, патроху. Бо для нас «Znich» не сродак заробку, а хобі. Пакуль ёсць імпат – мы гэтым займаемся.

– А чым быў абумоўлены такі доўгі перапынак перад выходам альбома?

– Доўгі перапынак быў таму, што ўся праца вялася за ўласныя сродкі. Мы самі выдавалі кліп на песню «Мроя», наклад альбома, зрабілі тур па Беларусі. У нечым нам дапамагла, напрыклад, БМАgroup, але збольшага ўсё адбылося дзякуючы намаганням гурта.

Пры гэтым «Znich» застаецца адной з нешматлікіх камандаў, якая мае сваю пазіцыю і стварае якасную музыку. За апошнія два гады мы абкаталі некалькі моцных фестываляў: «Kilkim Žaibu» у Літве, былі хэдлайнерамі на «Басовішчы». Не так даўно выступілі на адноўленым «Рок па вакацыях». Але адсутнасць буйных фестываляў у Беларусі – гэта бяда...

– І свежых ідэй не бачна, той жа «Рок па вакацыях» – гэта адраджэнне старой традыцыі?

– Не, у выпадку з «Рокам па вакацыях» была fajная ідэя, асабліва тое, што зрабілі канцэрт у фармаце «open air». Але катастрофічна не ставала рэкламы. Фонды, якія ў нас ёсць, павінны хапацца за такія ідэі, а не рабіць «Be together» у Літве, на які прыедзе збольшага сто чалавек па візах – гэта ж не беларускі фестываль, ды й «Басовішча», на жаль, ужо не зусім беларускі... Трэба шукаць альтэрнатыву і праводзіць нармалёвыя фестывалы, на нармалёвым гуку ў Беларусі. І намагацца выкарыстоўваць усе рэсурсы: інтэрнэт, тэлебачанне і г.д.

Я, дарэчы, планую адрадзіць фестываль, які некалі рабілі, – «Купальскае кола», але гэта пакуль што ў планах.

– А што здарылася ў свой час з «Купальскім колам»?

– Зноў жа адсутнасць фінансавай дапамогі. Кожны год мы мелі адзін і той жа спіс выступоўцаў, а каб запрасіць замежных выканаўцаў, з той жа Латвіі ці Літвы, патрэбныя немалыя грошы, якіх не было. Вельмі складана ў нашай сістэме штосьці зрабіць, няма падтрымкі ні сярод арганізатараў, ні ў СМІ, ні сярод аўдыторыі. Не ведаю чаму, але моладзь стала мала таго што разнамаснай, але і аб'якавай да беларускай культуры.

– Аўдыторыя значна змянілася ў параўнанні з 1990-і?

– Вядома, у 1990-я быў вялікі прарыв беларускай культуры ў «масы». І нават людзі, якія не цікавіліся айчынай музыкай, усё роўна ведалі ці «NRM», ці «Краму». А сённяшня моладзь зусім не ведае, як кажуць, «генералаў айчыннага року». З'явілася тэндэнцыя: усё што заўгодна, толькі не беларускае.

– Няўжо такая нявыкрутка?

– Існуе fajны фестываль «Камяніца», але і ў яго ёсць недахоп: ухл і фолк як такі. Мне падаецца, што не трэба падзяляць альтэрнатыўную сцэну на фармат і не фармат. Павінна быць вялікая агульная справа: папершае, мова, па-другое, культура і самабытнасць. Гэта варта падтрымліваць, а не падзяляцца на розныя тусоўкі. Трэба дапамагаць адно аднаму.

Гутарыў Ігар МЫСЛІВЕЦ, студэнт Інстытута журналістыкі БДУ

На развітанне з годам кнігі

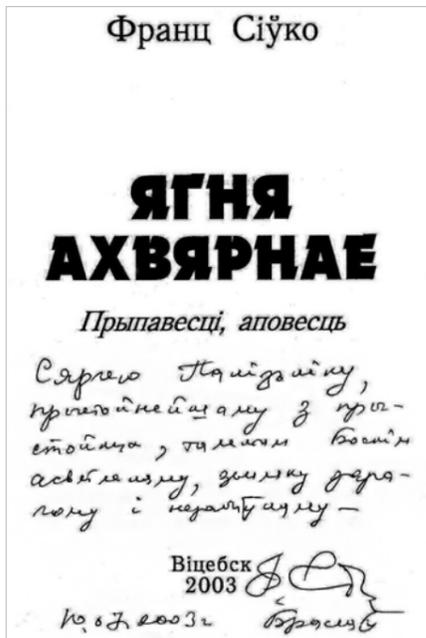
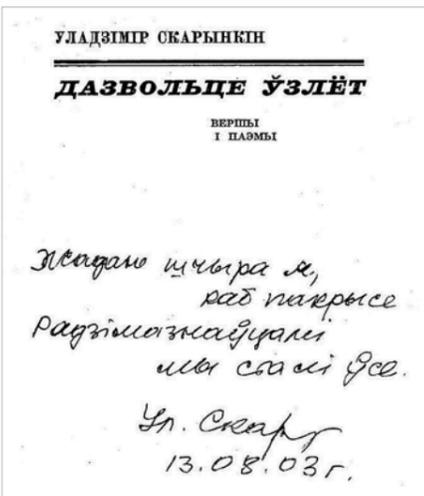
Аўтографай жывая памяць

Знаёмыя літаратары даўно былі нучытыя пра існаванне ў мястэчку Лявонпаль Мёрскага раёна Музея Радзімазнаўства. З трох дзясяткаў пісьменнікаў, якія пакінулі для яго дароўныя надпісы, толькі некалькі змаглі наведаць

бераг Дзвіны і ўступіць у «Дом памяці»: так назвала музей пані Зофія Алейко з Польшчы – дачка першага дырэктара Лявонпальскай школы Францішака Міханчыка.

Сам музей і яго філіял (Хата бабкі Ядзвінкі) знаходзіцца ў прывабным месцы – былой рэзідэнцыі славутага графскага роду Лапацінскіх. І нездарма 93-гадовая пані Лапацінская прыехала гэтым летам з Лондана развітацца са сваім домам нараджэння: яе бацька Эўзэбіюш жыў у Лявонпалі з 1906 па 1911 гады.

Аўтографы графа бачыў толькі ў архівах Вільні. А вось дароўныя надпісы на сваіх кнігах пакінулі Лявонпалю Сяргей Грахоўскі (мой першы рэцэнзент у мёрскай райгазете), Вячаслаў Адамчык, Іна Снарская з Украіны (яе зацікавіў мой аповед пра мёрскіх Снарскіх), Раіса Баравікова, наш таленавіты зямляк Франц Сіўко, паэт-прыдзвінец Уладзімір Скарынкі, Уладзімір Ліпскі, які высока ўзнёс на добрую зайздрасць Радаводнае Дрэва сваё і ўсіх Ліпскіх, Янка Брыль, які натхніў мяне на шляхі

спазнання: а што было пасля вогненных вёсак...

Памяць – жывая... Патрэбна толькі ашчадна лагодзіць яе нязгаслыя азнакі.

Сяргей ПАНІЗЬНІК, пісьменнік, ініцыятар стварэння краязнаўчых музеяў

Навагоднія прыкметы

* Лічылася, што той, хто вып'е стопку, апошняй налітую з бутэлькі напярэдадні Новага года, атрымае ўдачу на ўвесь год.

* Калі на Новы год нешта здарэцца з чалавекам, то нешта падобнае будзе здарэцца і ўвесь год. Але калі гэтае здарэнне дрэннае, то каб адцягнуць няўдачу, трэба арганізаваць радасную сустрэчу.

* Не дазвалялася ў першы дзень года выконваць цяжкую і брудную працу – можна ўвесь год правесці за цяжкай працай без адпачынку.

* Заўважалі, хто першым прыйдзе ў хату ў новым годзе: калі мужчына – год будзе паспяховым, ішчлівым, калі жанчына – ва ўсім сям'і не будзе шанцаваць.

* Хто ў першы дзень новага года першым прынясе ваду з калодзежа і хто першым умыецца, той увесь год будзе першым ва ўсім. Пад час навагодняга ўмывання ў ваду трэба класці медныя ці залатыя манеты (ці прадметы з золата), каб на працягу года быць прыгожым і дужым, як золата і медзь, а таксама срэбныя манеты, каб мець чыстыя белы твар.

* Дзяўчатам раілі ў першы дзень новага года апранаць усё новае і на працягу дня некалькі разоў пераапранацца, каб у новым годзе было больш абновак.

* Не варта ў Новы год аддаваць пазыкі – увесь год будзеш «расплачвацца».

Гульні для святочнай бяседы

Мароз

З гульцоў выбіраюць двух Дзядоў Марозаў – Мароз Чырвоны Нос і Мароз Сіні Нос. Яны становяцца ў цэнтры залы і спяваюць:

*Я Мароз Чырвоны Нос,
Я Мароз Сіні Нос.
Хто да нас падыйдзе,
Замарозім ураз.*

Усе разбягаюцца, а Марозы павінны «замарожваць»: як да каго дакрануцца, той стаіць нерухома – «замарожаны», пакуль хто з сяброў яго не «размарозіць», дакрануўшыся рукой. А Марозы не даюць «размарожваць».

Боты

Для пачатку трэба непрыкметна з кожнай пары абутку схаваць адзін бот ці чаравік. (Калі няма дзе хаваць, можна проста перамяшаць увесь абутак.)

Вядоўца спявае:

*У балоце на калодзе мядзведзь боты шые,
А малыя мядзведзікі шоўкам падшываюць.
Хто тут затрымаецца, таму бот дастанецца.*

На гэтых словах кожны кідаецца шукаць свой абутак і павінен знайсці за адну хвіліну. Хто будзе апошнім, той пачынае вадзіць гульнію.

Явар

Два гульцы, стаўшы адно насупраць другога і ўзяўшыся за рукі, падымаюць іх угору – робяць «брамку». Астатнія, таксама ўзяўшыся за рукі, ланцужком праходзяць у брамку, прыгаворваючы:

*Явар, явар, яварочак,
Яваровы дзеткі
У варотцы, у варотцы
Дзвесце коней прапусkali,
Аднаго затрымалі.
Гэта будзеш ты.*

На апошніх словах «явар» апускае рукі. Каго ён затрымае, той выбывае з гульні, і так да апошняга.

Сабрай і апрацаваў Мікола КОТАЎ

Святочны спеўнік

Іван Цітавец вядомы многім як паэт-песеннік. Выдаў шэраг паэтычных і песенных зборнікаў. Кажы, што вершы піша з маленства, але друкавацца пачаў у даволі сталым узросце. Нядаўна ў выдавецтве «Чатыры чвэрці» выйшаў зборнік «Васільковая краіна», куды ўвайшлі 60 песень з клавірамі. Усе яны беларускамоўныя, а ўпершыню побач падаюцца іх пераклады на рускую мову, некаторыя – на ўкраінскую, польскую, нямецкую, балгарскую, англійскую, французскую і іншыя.

Сёння мы прапануем твор, які спадзяемся, прыдасца чытачам не толькі сёлета.

Хрыстос нарадзіўся

Музыка А. Безенсон

Марознымі днямі
Усмешкай вясны
Над горадам зрання
Зальюцца званы.
Бім-бом, бім-бом,
Бім-бом, бім-бом.
Хрыстос нарадзіўся.

Прыпеў:

*Бім-бім-бом. Бім-бім-бом.
Не змаўкае вечны звон.
Бім-бім-бом. Бім-бім-бом.
Асвятляе душы ён.*

Збылася падзея –
На сэрцы цяплей.
Любоў і надзея
Сагрэлі людзей.
Бім-бом, бім-бом,
Бім-бом, бім-бом.
Хрыстос нарадзіўся.

Прыпеў:

Хрыстос неўміручы
Па свеце плыве.
Ён сонцам гаючым
Да згоды заве.
Бім-бом, бім-бом,
Бім-бом, бім-бом.
Хрыстос нарадзіўся.

Прыпеў:

калі на покуль, то будзе ва ўсім прыбытак.

Вось і на сучасны Новы год (ноч з 31 снежня на 1 студзеня) стол накрывалі паводле прынцыпу «як сустрэнеш Новы год, такім ён і будзе», таму ставілі 12 розных страваў, кожная з якіх хаця б у некаторай ступені вызначала пару года. Сытная і разнастайная ежа 1 студзеня паказвала на тое, што і ва ўсе астатнія дні года ў сям'і захаваецца добрабыт. Але напярэдадні, 31 студзеня, у нашых продкаў існаваў цудоўны навагодні рытуал. За 15 хвілінаў да заканчэння старога года ўся сям'я сядзела за стол, каб аддзячыць яму і пакінуць у ім нягоды і праблемы. Старэйшы ў сям'і браў вялікі гліняны кубачак (ці іншы сасуд), да паловы напаўняў вадою і ставіў пасярэдзіне стала. Усе працягвалі левую руку і роўна хвіліну трымалі далонь над кубачкам (калі ў сям'і былі малыя дзеці, то іх бралі на рукі). Пры гэтым трэба было ў думках аддаць вадзе ўсё тое, што не задавальняла чалавека ў мінулым годзе: хваробы, няўдачы, зайздрасць і інш. Праз хвіліну ваду з кубка вылівалі на двор цераз ганак улева ад увахода, каб на заўтра хто-небудзь выпадакова не наступіў і не ўзяў на сябе адмоўную энергію. Апоўначы гэты ж кубак зноў напаўнялі вадою і ставілі на стол. На гэты раз прысутныя працягвалі правую руку, у думках прамаўлялі пажаданні здароўя, поспеху, сямейнай гармоніі і інш. Праз хвіліну кубак пускалі «па сонцы», і кожны мусіў выпіць сваю «порцыю».

Распаўсюджаным у наш час з'яўляецца абрад загадвання жадання за 10 секунд да завяршэння старога года: загадваюць або ў думках, пакуль б'юць куранты, ці пішучы жаданне на сурвэтцы (спальваюць або не), пасля праглынаюць і запіваюць. Але трэба абавязкова паспець да Новага года!

Зімовыя святы – цудоўны час, калі людзі спрадзеку спадзяваліся на лепшае, чакалі цудаў, загадвалі жаданні, варажылі і марылі пра лепшае. А рабілі гэта менавіта за сталом у чароўныя дні. Дык няхай жа і на васьмьх сталах будзе шмат страваў, а за сталом поўныя сем'і! З Новым годам!

Наста КАДЫГРЫБ

Сакральны цэнтр жытла: традыцыі і забабоны

Адным з сакральных месцаў, прадметаў мэблі, а сёння і часткай інтэр'еру, з'яўляецца стол. За ім заўсёды спраўлялі як самыя лепшыя, святочныя моманты з жыцця сям'і, так і трагічныя падзеі. За сталом радком-ладком вырашалі важныя сацыяльна-бытавыя, а часам і палітычныя пытанні; за ім чалавек праходзіў свой вучнёўскі шлях, рабіў адкрыцці, пісаў лісты каханню...

Вось які ён шматфункцыянальны – самы звычайны, на першы погляд, стол. Але, як і ў старажытнасці, у сучасных беларусаў, і не толькі, захавалася традыцыя збірацца за агульным сталом усёй сям'ёю як штодня, так і на вялікія святы. А самыя бліжэйшыя – Новы год і Каляды. Зазірнуўшы ў этнаграфічную гісторыю нашых продкаў, хацелася б пазнаёміць чытачоў з месцам стала ў беларускай хаце і традыцыйнымі, а часам і магчнымі, рытуаламі пад час ўзгаданых святаў.

Стол у сялянскай хаце займаў пачэснае месца пры покуль пад абразамі і размяшчаўся па дыяганалі насупраць пачнога кута. Ён амаль заўсёды быў самаробны; для яго вырабу часцей выкарыстоўвалі дуб, часам асіну ці ліпу. Дрэва ніколі не афарбоўвалася, яго натуральная тэкстура надавала прадмету асаблівую прыгажосць. Звычайна стол у хаце стаяў нічым не пакрыты, абрусам яго засцілалі ў святы і ў іншых рытуальных выпадках. Але, калі ж у хату завітаў гасць у несвяточны дзень, стол пакрывалі ручніком, гасця садзілі ў кут пад абразы, на пачэснае месца.

У сялінскім побыце стол з'яўляўся сімвалічным цэнтрам рэчавага свету хаты, усёй унутранай прасторы жытла. Хата ж уяўлялася нашым продкам паменшанай мадэллю сусвету, а стол – быццам Зямля ў нябеснай прасторы. Вакол яго абарочвалася ўсё жыццё ў хаце. Асобае сакральнае значэнне мела непасрэдна паверхня стала – сталыніца. Канструкцыйныя элементы стала, якія знаходзіліся ніжэй сталыніцы, ужо не неслі такога сакральнага сэнсу. Варта адзначыць, што менавіта над сталом на Каляды ў хаце вешалі залацістага саламянага павука – абрадавы сімвал жыватворнага сонца, які, паводле павер'яў, прыносіў шчасце. Пе-

рад тым, як збіраць на стол, гаспадар клаў на яго сена, а потым гаспадыня слая абрус (ён сімвалічна і сакральна звязаны са сталом) і ставіла абавязковыя стравы. Пожкі стала туга перавязвалі. У некаторых мясцінах Беларусі гаспадар, перад тым як садзіцца за стол, браў гаршчок з куццю і тройчы абыходзіў з ім хату, за апошнім разам стукаючы ў аканіцу. Гаспадыня пыталася, хто там іх турбуе. А ў адказ чула: «Сам Пан Бог з мокрай вясно, з спакойным, без залевы, летам і з сухой ды ўрадлівай восенню». Далей за стол сядалі па старшынстве. Елі стравы так-

сама па-парадку. Абавязкова на куццю «запрашалі продкаў»: кожны чалавек аддаваў даніну павягі ўсім памерлым, найперш бліжкім і родным яму людзям, а потым і ўсім тым, каго ведаў і сустракаў хоць бы адзін раз у жыцці. Гэта была падзяка за тое, што рабілі нябожчыкі некалі для жывых, і надзея на далейшы «ўдзел» продкаў у сельскагаспадарчым цыкле чалавечай працы. Ежу продкам пакідалі на вакне ці стала, пры гэтым казалі: «Дзяды, хадзіце куццю есці». У некаторых мясцінах проста на стол стараліся пакласці (нібы выпадакова) па кавалачку кожнай стравы. Калі клалі ці «гублялі» на стол, то сыпалі і кідалі пад стол. Гэтае месца таксама мела свой магічны сэнс. Нашыя продкі лічылі, што «падземны свет», што размяшчаўся ніжэй паверхні сталыніцы – месца, дзе панавалі нячыстыя духі.

Але як жа за сталом без варажбы! Калі заканчвалася ўрачыстая вячэра, то гаспадар па праве старэйшага пачынаў варажыць. З-пад абруса, наўздагад, ён выцягваў сцяблінку, па даўжыні якой і меркавалі, якім будзе лён у гэтым годзе. Калі травінка траплялася доўгая, гнуткая, то і лён мусіць быць доўгім, валакністым, а калі кароткая і ломкая – такім будзе і лён. Звязаныя папярэдне ножкі стала былі перасцярогаю ад таго, каб жывёла не скакала праз агароджу і не калечылася (ці каб не выляталі раі пчолаў). Рэшткі куцці падкідалі над сталом, каб хутчэй расла маладая жывёла, а потым, сабраўшы яе, несці раніцай у хлеў і скормлівалі скаціне, каб яна была дужая і здаровая. За сталом на Каляды тушылі свечку і глядзелі, у які бок пойдзе дымок:

Бяспечны Новы год

Як бы хацелася верыць, што кожны Новы год пройдзе для нашых грамадзянаў менавіта пад такім дэвізам. Пагадзіцеся, што надзвычайныя здарэнні ствараюць далёка не святочны настрой.

Крыніцамі пажараў нярэдка з'яўляюцца электрычныя прыборы, у тым ліку і самаробныя прыстасаванні для ілюмінацыі і асвятлення, а таксама электрагірлянды, што працуюць у святочныя дні з павышанай нагрузкай. Не весела заканчваецца забаўкі з піратэхнічнымі сродкамі: хлапушкамі, феерверкамі, бенгальскімі агнямі, петардамі і інш.

Каб свята не закончылася трагедыяй, запомніце і выконвайце парады работнікаў пажарнай службы:

- выбіраючы паміж жывой елкай і штучнай, лепей аддаць перавагу апошняй: яна прапітаная вогнезасцерагальным рэчывам;
- елку трэба ставіць на ўстойлівай аснове і пажадана як мага далей ад ацяпляльных прыстасаванняў;
- для ілюмінацыі выкарыстоўвайце гірлянды толькі прамысловай вытворчасці, з вядомымі тэхнічнымі характарыстыкамі і правіламі эксплуатацыі;
- ні ў якім разе не ўпрыгожвайце елку ватаю, каляровай паперай, не стаўце на яе свечкі і бенгальскія агні;

- не пакідайце каля навагодняй елкі дзетак без нагляду.

Каб паставіць елку ў хатніх умовах, неабходна выканаць наступныя правілы:

- ◆ прыбіраўце з памяшкання дываны;
 - ◆ выкарыстоўвайце толькі ўстойлівыя падстаўкі (крыжавіна ці вядра з пяском);
 - ◆ галінкі і верхавіна не павінны дакранацца да сценаў, столі, мэблі і іншых хатніх рэчаў;
 - ◆ нельга размяшчаць елку каля ацяпляльных прыбораў;
 - ◆ не абкладвайце елку ватай, якая не прапітаная вогнезасцерагальным рэчывам;
 - ◆ не размяшчайце елку ў праходзе ці каля выхаду.
- Калі на елцы загарэлася электрагірлянда, неабходна:
- аб'ястачыць гірлянду (выцягнуць вілку з разетки ці адключыць электрычнасць);
 - вывесці людзей з памяшкання;
 - выклікаць выратавальнікаў па тэлефоне 101;
 - калі пажар невялікі, паспрабаваць ліквідаваць яго самастойна;
 - паваліць елку на падлогу, каб полымя не падымалася ўверх;
 - накрыць шчыльнай тканінай;
 - калі елка натуральная, то пасля аб'ястачвання гірлянды можна выкарыстоўваць ваду;

- ні ў якім разе не выкарыстоўваць ваду, калі елка штучная – засыпце полымя пяском ці выкарыстайце вогнетушыцель;

- заўсёды памятайце, што палімеры, якія гараць, вельмі таксічныя (выдзяляюць шкодныя рэчывы), таму, калі агонь не атрымалася патушыць на працягу першых хвілінаў, выходзьце з памяшкання.

Калі вы заўважылі пажар пры правядзенні культурна-масавых мерапрыемстваў, неабходна:

- тэрмінова паведаміць пра гэта па тэлефоне 101 у пажарную службу;
- паведаміць людзям пра пажар;
- прыняць усе неабходныя меры па эвакуацыі людзей, якія знаходзяцца ў будынку;
- паведаміць пра пажар кіраўніку аб'екта ці яго намесніку;
- арганізаваць сустрэчу пажарных падраздзяленняў, пачаць тушыць пажар сродкамі пажаратушэння.

Спадзяемся, што нашыя парады дапамогуць вам пазбегнуць трагедыяў у гэты перыяд. І няхай свята абавязкова будзе яркім і каляровым. Шчаслівага Новага года!

Дзяніс ПРАЦЬКО,
начальнік ЦРАНС
г. Мінска

Для святочнага стала

Прапануем чытачам «КГ» некалькі рэцэптаў з беларускай кухні

Салата сялянская

100 г салёнага сала, 4 бульбыны, 1 морква, 2 салёныя ці свежыя агуркі, 1 цыбуліна, 4 зубкі часнаку, 2 ст. лыжкі алею.

Ахалоджанае сала, цыбулю, гуркі, вараную бульбу, моркву нарэзаць кубікамі, дадаць дробна накрышаны і расцёрты часнок, усё перамяшаць, заправіць алеем. Аформіць салату прадуктамі, якія ў яе ўваходзяць, і зяленівам.

Салата з курыцай і грыбамі

Паўкурыцы, 40 г сушаных грыбоў, 50 г сыру, 2 кансерваваныя агуркі, 2 яйкі, 2 цыбуліны, 2 ст. лыжкі алею, 0,5 шклянкі маянэзу.

Варанае мяса птушкі (без скуры), вараныя грыбы, сыр, агуркі нарэзаць саломкай. Вараныя яйкі пакрышыць, цыбулю нашаткаваць і спасераваць на алеі. Падрыхтаваныя прадукты перамяшаць, заправіць часткай маянэзу. Аформіць салату кавалачкамі курыцы, яйкам, астатнім маянэзам.

Селядзец у соусе з яблыкамі

2 селядцы, 2 цыбуліны, 1 яблык, 1 ст. лыжка цукру, 1 ст. лыжка гарчыцы, 0,5 шклянкі смятаны, лімонная кіслата на кончыку нажа.

Філе (мякаць) селядца нарэзаць тонкімі кавалачкамі, наўскасяк пакласці ў сялёдачніцу і заліць соусам.

Прыгатаванне соуса. Яблыкі абабраць, выняць сярэдзіну, нарэзаць саломкай, цыбулю дробна пакрышыць, дадаць гарчыцу, цукар, лімонную кіслату, смятану.

Рулет па-брэсцку

1 кг мякаці свініны, 30 г сушаных грыбоў, 3 морквы, 4 цыбуліны, 1–2 яйкі, 2 ст. лыжкі жывёльнага тлушчу.

Мякаці свініны надаць форму прамавугольнага пласта таўшчынёй 0,5–1 см, адбіць, пасаліць, папярчыць.

Прыгатаванне фаршу. Цыбулю і моркву нарэзаць дробнымі кавалачкамі і спасераваць. Змяшаць пасераваную гародніну з варанымі, нарэзанымі кавалачкамі грыбамі, сырымі яйкамі, дадаць соль, перац.

На падрыхтаваны пласт свініны пакласці фарш, згарнуць у рулет, перавязаць шпагатам і варыць у булёне да гатоўнасці 1,5–2 гадзіны. Астудзіць пад невялікім грузам. Перад падачай на стол нарэзаць тонкімі скрылёчкамі, аформіць свежай і кансерваванай гароднінай.

Кекс мінскі мядовы

На 1 кг кекса: 2 шклянкі мукі, 0,5 шклянкі цукру, 120 г мёда, 5 ст. лыжак масла, 5 яек, 200 г разынак. 1 ч. лыжка воцатнай эсенцыі, цынамон, ванілін, соль.

Яйкі, мёд, масла, цукар, соль змяшаць і ўзбіць да атрымання аднароднай масы. Дадаць воцатную эсенцыю, ванілін, цынамон і, паступова падсыпаючы пшанічную муку, вымясіць цеста да аднароднай кансістэнцыі. Выкласці яго ў формачкі ці на бляху і выпякаць у духоўцы пры тэмпературы 200–220°C.

Гатовы кекс астудзіць, дастаць з формачак і пасыпаць цукровай пудрай. Для прыгатавання кекса можна выкарыстоўваць разынку.

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 47

Уздоўж: 1. Днепр. 4. Снуды. 8. Пойма. 9. Вілія. 11. Вырай. 14. Мінога. 15. Палата. 19. «Рагачоў». 21. Егер. 22. Случ. 23. Арэал. 24. Крыга. 25. Брод. 27. Куга. 29. Старыца. 34. Адамаў. 35. Межава. 36. Наяда. 39. Адхон. 40. Атлас. 41. Зажор. 42. Арэса.

Упоперак: 2. Няміга. 3. Рычы. 4. Сала. 5. «Дзікае». 6. «Сосны». 7. Бівак. 10. Ямнае. 12. Рукаў. 13. Нарач. 16. Кадастр. 17. Бобрыца. 18. Града. 20. Асака. 25. Белае. 26. Проня. 28. Аўтар. 30. Байда. 31. Балота. 32. Бентас. 33. Канал. 37. Агар. 38. Дача.

(Працяг. Пачатак у №№ 46–47)

Памешчык і мясцовы ўлада не спыталіся адмовіцца ад прыбыткавай установы. Цырынскі валасны суд не задаволіў просьбу. Рашэнне гэтага суда было абскарджанае жыхарамі Кайшоўкі ў Мінскую губернскую па сялянскіх справах установу. Канчатковае рашэнне па закрыцці карчмы адбылося праз некалькі гадоў пасля звароту ў Міністэрства ўнутраных спраў Расійскай імперыі, якое ўзначальваў тады Святаполк-Мірскі, які і «пашкадаваў» сваіх землякоў.

Маёнтак Кайшоўка пасля смерці бацькі ўспадкавала яго дачка Марыя.

Марыя Патоцкая была апошняй уладальніцай маёнтка ў вёсцы Кайшоўка. Нарадзілася 10 сакавіка 1841 г. У 1867 г. уступіла ў шлюб з графам Радрыгам Патоцкім (1834–1910), які валодаў маёнткамі Канецполле і Хшонстаў ў Польшчы. Яна атрымала ў спадчыну радавы маёнтак у Сваротве і далучыла яго да дома Патоцкіх. У «Спісе асобаў, якія валодаюць у Мінскай губерні маёмасцю і якія маюць права ўдзельнічаць у Земскім выбарчым сходзе для выбараў галосных 1911 г.» запісана, што графіня М. Патоцкая валодае 1 970 дзесяцінамі зямлі ў маёнтках Сваротва, Кайшоўка і Носічы. Перад Першай сусветнай вайной яна валодала двума млынамі паблізу Кайшоўкі на рацэ Сэрвач. Пасля смерці Марыі ў 1926 г. паводле яе заповіту маёнтак Сваротва дастаўся ўнуку – графу Уладзіславу Патоцкаму, які гаспадарыў тут да 1939 г.

У 1914 г. М. Патоцкая лічылася сапраўдным членам Мінскага таварыства сельскай гаспадаркі разам са сваімі суседзямі па Кайшоўцы: Фадзеем Абданавічам Баранавічам (Дорагава), Антонам Фадзеевічам Булгакам (Асташын), Карлам Канстанцінавічам Незабытоўскім (яе траюрадным братам, таварышам Пільсудскага па вучобе ў Віленскай гімназіі і міністрам у яго ўрадзе), Соф'яй Міхайлаўнай Незабытоўскай і Антонам Ягоравічам Рызенкампафам (Сэрвач).

Мірнае жыццё Кайшоўкі было парушанае вайной. У канцы лета 1915 г. фронт ушчыльную наблізіўся да Наваградскага павета. Была аб'яўленая тэрміновая эвакуацыя насельніцтва ўглыб імперыі. Спецыяльныя атрады казакоў Заходняга фронту так прыспешвалі насельніцтва, што жыхары Кайшоўкі не змаглі аформіць дакументы на пакінутую нерухомасць, інвентар, не сабралі з палёў ураджай. Што можна было, грузілі на калёсы, да іх прывязвалі карову і рухаліся на ўсход. Кайшоўскія сяляне ў большасці аселі ва ўсходніх паветах Мінскай губерні – Мінскім, Ігуменскім, Бабруйскім, Рэчыцкім і Барысаўскім. Можна назваць некаторыя сем'і: Пракоп Фёдаравіч Саладуха, Мяфодзій Андрэевіч Бында, Андрэй Герасімавіч Бында, Анастасія Андрэеўна Бында, Павел Сцяпанавіч Сачко, Цімафей Максімавіч Будзейка, Іван Максімавіч Будзейка, Наталля Дзям'янаўна Будзейка ў Самахвалавіцкай воласці Мінскага павета, Ігнат Яфімавіч Гладкі і яго сын Фёдар з сям'ёй у Барысаўскім павеце, Мацвей Іванавіч Гладкі ў Бабруйскім павеце, Пётр Герасімавіч Троска ў Рэчыцкім павеце. Многія сем'і апынуліся ў іншых рэгіёнах Расійскай імперыі: Цімафей Пятровіч Троска ў Ноўгарад-Северску, Аляксей Данілавіч Будзейка пад Наварасійскам. У верасні 1915 г. спускаючы Кайшоўку занялі нямецкія салдаты. На тры з паловай гады руска-германскі фронт усталяваўся па рацэ Сэрвач. За гэты час вёска была спаленая цалкам.

Невядомая сям'я з Кайшоўкі ад'язджае ў бежанцы. Фотаздымак знойдзены ў апусцелым доме

(Працяг на стар. 8)

(Працяг. Пачатак на стар. 7)

**Нямецкі дот Першай сусветнай вайны,
што захавалася каля Кайшоўкі**

Многія жыхары Кайшоўкі былі мабілізаваныя і ўдзельнічалі ў вайне з кайзераўскай Германіяй: Васіль Антонавіч Сачко, Тамаш Давыдчык, Георгій Андрэевіч Сыч, Рыгор Андрэевіч Сыч, Ігнат Антонавіч Гладкі, Аксенцій Мацвеевіч Гладкі (дзядзька аўтара), які прапаў без вестак пры абароне Брэсцкай крэпасці.

Дадому кайшоўскія бежанцы вярталіся ў 1922 г. ужо ў іншую дзяржаву. У складзе Заходняй Беларусі вёска апынулася пад уладай Польшчы. Першы час жылі ў зямлянках, нямецкіх дотах. Паціху абзаводзіліся гаспадаркай. Многія вярнуліся з эвакуацыі са сваімі коньмі і каровамі.

У 1924 г. у Кайшоўцы была створаная ячэйка камуністычнай партыі Заходняй Беларусі (КПЗБ). У яе ўваходзілі Юльян Сыч, Іосіф Маладзецкі, Пётр Троска, Павел Будзейка, Павел Гладкі, Фёдар Гладкі, Іван Сачко, узначальваў арганізацыю Антон Сяргееў. Яны прапагандавалі і тлумачылі аднавяскоўцам сацыялістычныя ідэі і неабходнасць уз'яднання з БССР, заклікалі да барацьбы з польскімі ўладамі. У рэвалюцыйныя святы вывешвалі чырвоныя сцягі, распашуюджвалі ўлёткі, арганізавалі мітынгі і дэманстрацыі. У гісторыі партыйнай ячэйкі было шмат трагічных старонак. Пасля дэманстрацыі ў Карэлічах, прысвечанай дзясятай гадавіне Кастрычніцкай рэвалюцыі, Сяргееў, Сыч, Маладзецкі і Будзейка былі арыштаваныя

Антон Сяргееў

Наваградку адбыўся суд над арыштаванымі. Сыч, Маладзецкі і Будзейка атрымалі па тры гады турэмнага зняволення, Сяргееў – чатыры. А ў Кайшоўцы таварышы асуджаных Леў Будзейка, Іван Будзейка і Сямён Троска вырашылі адпомсціць. Адночы цёмнай ноччу ўварваліся ў зямлянку, дзе жыла сям'я Паўла, і жорстка расправіліся над імі. Разам з Паўлам загінулі яго маці і брат, цяжка паранілі сястру. На наступны дзень усе тры былі арыштаваныя і ўзятыя пад варту ў памяшканні Цырынскага паліцэйскага ўчастка. Цяжка ў гэта паверыць, але яны збеглі. Сваё выратаванне бачылі ў пераходзе мяжы і здачы савецкім памежнікам. Л. Будзейка і С. Троска былі арыштаваныя польскімі памежнікамі і прысуджаныя да пажыццёвага зняволення. С. Троска памёр у турме, а Л. Будзейка вызвалены ў верасні 1939 г. Чырвонай Арміяй. Трагічным стаў і лёс І. Будзейкі. Пасля доўгай праверкі органы НКУС накіравалі яго ў Ленінград. Ленінградскі мартыралог паведамляе, што І. Будзейка арыштаваны 27 кастрычніка 1937 г., 19 лістапада прысуджаны Камісіяй НКУС і Пракуратуры СССР да расстрэлу. Расстраляны 24 лістапада таго ж года.

Але загадкі працягваліся. Праз паўтара года зняволення па амністыі вызваляецца Антон Сяргееў – першы кайшоўскі камуніст. Яго таварышы працягвалі адбываць тэрмін да канца – да 1931 г. у 1932 г. А. Сяргеева, які адышоў ад партыйнай працы, застрэліць паліцэйскі.

(Заканчэнне будзе)

Сябры!
**Наступны нумар «Краязнаўчай газеты»
выйдзе 11 студзеня.
Да сустрэчы ў новым годзе!**

СТУДЗЕНЬ

Нацыянальна-вызваленчае паўстанне 1863–1864 гг. супраць царызму за аднаўленне Рэчы Паспалітай у межах 1772 г. у Польшчы, Беларусі і Літве – 150 гадоў з пачатку.

1 – Грамыка Віктар Аляксандравіч (Магілёўскі р-н, 1923), жывапісец, педагог, народны мастак Беларусі, ганаровы член НАН Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

3 – Нарбут (Даніэль) Казімір (1738, Лідскі р-н – 1807), мысліцель-асветнік, прадстаўнік эклетычнага кірунку ў філасофіі эпохі Асветніцтва ў ВКЛ – 275 гадоў з дня нараджэння.

3 – Зайцаў Яўген Аляксеевіч (1908, Віцебская вобл. – 1992), жывапісец, народны мастак Беларусі, член-карэспандэнт Акадэміі мастацтваў СССР – 105 гадоў з дня нараджэння.

4 – Ваданосаў Мікола Міхайлавіч (1923, Мінск – 2006), пісьменнік, заслужаны работнік культуры Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

7 – Акулін Эдуард Аляксандравіч (1963, Веткаўскі р-н), паэт, перакладчык, бард – 50 гадоў з дня нараджэння.

9 – Солтан Уладзімір Яўгенавіч (1953, Баранавічы – 1997), кампазітар, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1990) – 60 гадоў з дня нараджэння.

11 – Каранеўскі Язэп Пятровіч (1888, Заслаўе – 1937), дзяржаўны дзеяч БССР, педагог, правадзейны член Інбелкульты – 125 гадоў з дня нараджэння.

14 – Канстанцыя Буйло (Канстанцыя Антонаўна Калечыц; 1893, Вільня – 1986), паэтэса, заслужаны дзеяч культуры Беларусі – 120 гадоў з дня нараджэння.

15 – Азгур Заір Ісакавіч (1908, Сенненскі р-н – 1995), скульптар, народны мастак Беларусі і СССР, акадэмік НАН Беларусі, правадзейны член Акадэміі мастацтваў СССР, лаўрэат Дзяржаўных прэміяў СССР (1946, 1948) – 105 гадоў з дня нараджэння.

16 – Мікола Чарняўскі (Мікалай Мікалаевіч; 1943, Буда-Кашалёўскі р-н), пісьменнік, лаўрэат Літаратурных прэміяў імя Янкі Маўра (1995), імя Васіля Віткі (2002), прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі (2001) – 70 гадоў з дня нараджэння.

Будзьце асцярожныя з петардамі!

Народная мудрасць кажа: «Як сустрэнеш Новы год, так яго і правядзеш». Усе радасныя ў прадчуванні падарункаў, пераліваў гірляндаў, еланных цацак і мішуры і, вядома ж, цудаў.

Але шкада, што сюрпрызы часам бываюць не вельмі прыемнымі, а то і ўвогуле зусім змрочнымі. Нярэдка святочны арсенал з бенгальскімі агеньчыкамі «разбаўляюць» някаснай кітайскай піратэхнікай, не асцярожвае некаторых нават адсутнасць інструкцыі па прымяненні. Варта памятаць, што ўсе падобныя вырабы ў асноўным складаюцца з пораху. Складана і нават немагчыма ведаць, куды паляціць ракета. Часта хапае невялікай перашкоды на яе шляху ці парыву ветру, каб яе траекторыя рэзка змянілася. Вышыня пад'ёму ракеты дасягае 30-і метраў. Можца сабе ўявіць, наколькі непрадказальным і трагічным можа быць вынік?

Петарды – небяспечныя цацкі. Парахавы зарад можа быць значна мацнейшым; а нават і горш – петарда можа ўзрывацца да часу прама ў руках. У выніку – рвання траўмы кісці рукі, што складана падаюцца лячэнню. Ад падобных няшчасных выпадкаў не застрахованы ніхто. Калі ж ракета ўзрываецца ў руцэ, то звычайна справа заканчваецца ампутацыяй пальцаў, інваліднасцю. На жаль, статыстыка папаўняецца няшчаснымі здарэннямі

з больш сур'ёзнымі наступствамі: трапленне зарадаў, што разарваліся, у вочы, на твар. Ці не надта высокі кошт за секунднае задавальненне? Паверце, што шматлікія пацыенты траўмапунктаў па ўсёй краіне змаглі б адразу адгаварыць многіх людзей ад неабдуманных учынкаў сваім сумным прыкладам, паказаць, што ўласнае глупства пазбавіла іх радаснага Новага года, а часам і паўнацэннай будучыні.

Штогод у Беларусі колькасць пацярпелых ад піратэхнікі расце, асабліва ў перыяд Новага года і Хрыстова Нараджэння. Так, з 31.12.2011 па 04.01.2012 па ўсёй краіне ў выніку парушэнняў правілаў пажарнай бяспекі пры карыстанні піратэхнічнымі вырабамі здарылася 50 няшчасных выпадкаў (траўмаваныя 50 чалавек, 7 з якіх – дзеці).

Увечары 1 студзеня 2012 года ў бальніцу хуткай дапамогі г. Гродна было дастаўленае 9-гадовае дзіця з ірванай ранай левай рукі з пашкоджаннем сухажылля, тэрмічнымі апёкамі 1–2 ступені левай кісці. Хлопчык знайшоў на вуліцы петарду, якая разарвалася ў яго руцэ. Але пацярпеламу не спатрэбілася б накладваць швы, калі б бацькі ў час патлумачылі яму, наколькі небяспечныя піратэхнічныя вырабы.

Іншы выпадак адбыўся ў Брэсце. Там бацькі далі бенгальскі агеньчык у руку гадава-

ламу дзіцяці – дзяўчынка схпіла яго за частку, што гарэла. Вынік – апёк кісці рукі.

У 2010 годзе ў навагоднюю ноч мінчанін з-за кінутай каля яго петарды застаўся без вока, а васьмікласнік з Гродна атрымаў апёкі вачэй пасля таго, як няўдала кинулі петарду сябры.

Спаздземся, што гэтыя трагічныя прыклады прымусяць задумацца і зрабіць правільныя высновы. Памятайце: ваша бяспека ў вашых руках!

Перад выкарыстаннем любых піратэхнічных сродкаў абавязкова азнаёмцеся з інструкцыяй, якая мусяць змяшчаць: назву піратэхнічнага вырабу; умовы прымянення; абмежаванні пры выкарыстанні; сродкі бяспечнай падрыхтоўкі; папярэджанне аб небяспецы; гарантыйны тэрмін і дату вырабу, пускі і ўтылізацыі (пры неабходнасці); дзеянні ў выпадку адмовы; правілы захоўвання; рэвізіты вытворцы; дзеянні ў выпадку пажару, іншыя звесткі.

Бацькі і настаўнікі, абавязкова раскажыце дзецям, наколькі небяспечныя гульні з піратэхнікай для іх саміх і для іншых. Не дазваляйце выкарыстоўваць петарды, ракеты, хлапушкі ў памяшканнях. Набывайце піратэхнічныя вырабы толькі ў спецыялізаваных крамах.

**Вольга ЦЫНКЕВІЧ,
інспектар ЦРАНС г. Мінска**

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

МЕЗАНІН (ад італьян. mezzanino) – надбудова (няпоўны паверх) над цэнтральнай часткай жылога (звычайна невялікага) дома. Уключаецца ў агульную кампазіцыю будынка, узбагачае яго сілуэт і стварае вертыкальныя акцэнт. У Расіі мезанін найбольш пашыраны ў XIX ст. у мураваных і асабліва драўляных малапавярховых будынках. На землях Беларусі вядомы ў грамадзянскай, сядзібнай і палацавай архітэктуры XVIII – XX стст. У сядзібных дамах і палацах стылю позняга барока вырашаўся пластывым аб'ёмам, завершаным фігурным франтонам і насычаным архітэктурным дэкорам (Аўгустоўскі палац у Былым прыгарадзе Гродна). Мезанін звычайна меў выхад на балкон (сядзіб-

ны дом у в. Татары Асіповіцкага раёна) ці тэрасу (сядзібны дом у в. Дубае Пінскага раёна). У сядзібных дамах і палацах стылю класіцызму быў кампазіцыйным цэнтрам галоўнага фасада ў выглядзе порціка (сядзібны дом у в. Падароск Ваўкавыскага раёна, Радзівілімонтаўскі палац у в. Чырвоная Зорка, былая – Радзівілімонты, Клецкага раёна) або ратонды (Гродзенскі палац Тызенгаўза). Часам дваровая частка мезаніна выкарыстоўвалася для верхняга асветлення параднай залы (палац у в. Шчорсы Навагрудскага раёна). Спрошчаную трактоўку меў мезанін у невялікіх драўляных сядзібных дамах (в. Заазер'е Нясвіжскага, в. Убель Чэрвеньскага раёнаў). Выкарыстоўваецца ў спецыяльным малапавярховым жыллёвым будаўніцтве.